

UDK 341.16 : 364–22–053.2 (497.1) «1947/1954»

DISTRIBUCIJA UNICEFOVE POMOĆI U FNRJ (1947–1954)

Sanja PETROVIĆ TODOSIJEVIĆ
Institut za savremenu istoriju

„Za besplatnu pomoć neke dobrovoljne organizacije
nikome ne treba polagati račune”¹

APSTRAKT: Analiza delatnosti Dečijeg fonda u FNRJ ukazuje na brojne poteškoće u distribuciji Unicefovih artikala. Pokušaj da se prikaže delovanje jedne od agencija Ujedinjenih nacija u novoj državi pruža okvir za promišljanje osobenosti posleratnog jugoslovenskog poretka.

Međunarodni fond Ujedinjenih nacija za hitnu pomoć deci² – UNICEF je osnovan Rezolucijom 57. generalne skupštine Ujedinjenih nacija 11. decembra 1946. godine kao privremena institucija i integralni deo UN-a, a u cilju pružanja pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva tj. deci do 18 godina starosti, trudnicama i doiljama zemalja postradalih u Drugom svetskom rata. Fond je raspolagao sredstvima preostalim od Uprava Ujedinjenih nacija za obnovu i razvoj – UNRRA³ (Unra) priložima država članica u novcu, hrani, lekovima ili sirovinama za izradu obuće i odeće.

¹ Arhiv Srbije i Crne Gore, (ASCG), 536–29; Dopis Službe Međunarodnog dečijeg fonda Saveta za zaštitu narodnog zdravlja i socijalnu politiku Vlade FNRJ ministrima predsednicima saveta za zaštitu narodnog zdravlja i socijalnu politiku narodnih republika, 9. maj 1951.

² U dokumentima i literaturi prevod naziva Fonda se javlja u više varijanti: Dečiji fond; Međunarodni dečiji fond; Međunarodni dečiji fond Ujedinjenih nacija; Međunarodni dečiji fond Ujedinjenih nacija za hitnu pomoć; Međunarodni fond Ujedinjenih nacija za hitnu pomoć deci.

³ Avgusta meseca 1946. godine na zasedanju UNRRA u Ženevi doneta je odluka da se rad UNRRA nastavi i u narednim godinama tako što će se novčana sredstva koja se ne potroše do kraja 1946. godine iskoristiti za osnivanje Međunarodnog fonda za decu (International Emergency Children's Found); ASCG, 50-45-100, Pismo prof. dr Andrije Štampara, predsednika Svetske zdravstvene organizacije, Edvardu Kardelju, podpredsedniku Vlade FNRJ, 1. februar 1947.

Dr Ludvig Rajhman, prvi predsedavajući Izvršnog odbora agencije, obavestio je Kabinet predsednika Vlade FNRJ maršala Josipa Broza Tita 23. januara 1947. godine o osnivanju Međunarodnog fonda Ujedinjenih nacija za hitnu pomoć deci. Iako je saglasnost o formiranju fonda postignuta još avgusta a odluka o formalnom osnivanju decembra 1946. godine, sve do septembra 1947. godine Fond nije otpočeo sa radom jer su potrebe potencijalnih korisnika prevazilazile mogućnosti Fonda koji je, bez obzira na novčana sredstva koja su preostala od Unre, ipak zavisio od priloga najbogatijih zemalja članica Ujedinjenih nacija. Prilikom posete Jugoslaviji maja meseca 1947. godine, u cilju „utvrđivanja stvarnih potreba obzirom da su potrebe velike a finansijska sredstva u odnosu na potrebe mala”, predstavnica Fonda dr Eliot je u razgovoru sa generalom Đurićem, generalnim sekretarom Predsedništva Vlade, istakla da se početak rada ne može očekivati pre septembra 1947. godine s „obzirom na okolnost da se pred Kongresom SAD nalazi predlog o davanju doprinosa Fondu”.⁴ Sporazum između Međunarodnog dečijeg fonda i Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije potpisali su 20. novembra 1947. godine u Njujorku (Lake Success) dr Jože Vilfan, šef Stalne delegacije FNRJ pri sedištu UN-a u Njujorku, i Moris Pat (Maurice Pate), izvršni direktor Međunarodnog fonda za pomoć deci,⁵ u cilju primanje pomoći za 600.000 dece, trudnica i doilja. Program pomoći odobren do kraja juna 1948. godine u visini od 7.297.100 \$ sastojao se od: pomoći u ishrani dece do 18 godina, trudnica i doilja; pomoći u sirovinama tj. vuni, pamuku i koži za izradu obuće i odeće namenjene deci do 18 godina starosti; pomoći u zdravstvenoj zaštiti tj. vakcinacija dece protiv tuberkuloze, lečenje penicilinom protiv veneričnih bolesti, antimalarična kampanja i pomoći u podizanju zdravstvenog i socijalno-vaspitnog kadra.⁶

Kao članica Organizacije ujedinjenih nacija, bivši korisnik Unrine pomoći, zemlja stradala u ratu, Jugoslavija je ispunjavala neke od elementarnih uslova za prijem Unicefove pomoći. Stav njenih zvaničnika prema Međunarodnim dečjem fondu u velikoj meri su određivale potrebe jugoslovenskog društva, koje se po okončanju Drugog svetskog rata suočavalo sa bedom i opštom nemaštinom, ali i aktuelne međunarodne prilike, polarizacija sveta na dva suprotstavljena bloka unutar koje je Jugoslavija, sve do razlaza sa SSSR-om u leto 1948. godine smatrana zemljom koja se nalazila pod izrazitim sovjetskim uticajem. Imajući u vidu da se najveći deo sredstava prilivao u Fond zahvaljujući sredstvima Sjedinjenih Američkih Država, jugoslovenski predstavnici su sve do sukoba sa Staljinom oprezno nastupali u iznošenju argumenata. Podsećajući na

⁴ ASCG, 50-45-100, Zabeleška Odeljenja za međunarodne organizacije Ministarstva inostranih poslova Vlade FNRJ o razgovoru Generalnog sekretara Predsedništva Vlade FNRJ generala Đurića i dr Eliott iz Međunarodnog fonda za hitnu pomoć deci, 18. maj 1947.

⁵ ASCG, 31-107-155, Sporazum između Međunarodnog fonda za pomoć deci i Vlade FNRJ.

⁶ ASCG, 19-207-1782, Uputstva za raspodelu hrane Međunarodnog dečijeg fonda u FNR Jugoslaviji.

pomoć Amerike posle Prvog svetskog rata i na činjenicu „da jugoslovenski narod voli američki narod”, kao glavni argument za dodeljivanje pomoći je iznošen stav da „Jugoslaviji pripada pomoć po zaslugama i doprinosu u borbi zajedno sa saveznicima”.⁷ Događaji iz juna 1948. godine, Rezolucija o stanju u KPJ doneta na Bukureštanskom zasedanju Informacionog biroa u kojoj je vođstvo Komunističke partije Jugoslavije optuženo za neprijateljsku politiku prema SSSR-u i SKP(b)-u uticali su na postepeno ali radikalno redefinisanje jugoslovenske spoljne politike.

Promena stava prema SSSR-u i ostalim zemljama sovjetskog bloka, ekonomska blokada sa Istoka nesumnjivo je naterala jugoslovensko rukovodstvo da potraži partnere na drugoj strani. Svaka vrsta pomoći koja je, uslovno govoreći, poput one koja je distribuirana posredstvom Unicefa, dolazila sa Zapada i od Amerikanaca gledana je u svetlu novih događaja sa većom blagonaklonošću. Januara 1949. godine dr Joža Vilfan ističe da se „Fond ne može uzeti kao jedna pomirljiva međunarodna organizacija, različita od svih drugih koje služe imperijalističkim ciljevima Zapada, ali i pored toga... ne treba izgubiti iz vida da” je Jugoslavija korisnik Fonda i da spada „u grupi onih zemalja koje Fond dosta koriste”.⁸ Koristeći uticaj u zemljama koje su se nalazile unutar sfere sovjetskog uticaja zvaničnici SSSR-a su optuživali Jugoslaviju da koristi novonastalu situaciju i daleko bolje odnose sa zapadnim silama nego ranije kako bi sprečila distribuciju Unicefove pomoći socijalističkim zemljama koje su ostale lojalne SSSR-u. Prilikom sastanka sa dr Pavlom Gregorićem, predsednikom Komiteta za zaštitu narodnog zdravlja Vlade FNRJ, povodom dolaska na mesto šefa Misije u Jugoslaviji, početkom 1950. godine, Hans Ehrenstrale je, govoreći o radu u Rumuniji istakao njihovo „potpuno nepoverenje u strance” i podsetio na optužbe koje su uputile rumunske vlasti na račun dr Berislava Borčića, direktora Evropskog stana Unicefa u Parizu, koji je navodno sprečio dostavljanje DDT praška u Rumuniju u proleće 1949. godine kada je bila planirana antimalarična kampanja.⁹ Prekid saradnje Rumunije sa Unicefom novi šef Misije u Jugoslaviji Hans Ehrenstrale smatrao je „kao nalog SSSR-a u vezi sa njenom politikom da raskine sa Ujedinjenim nacijama... Govorio je da... Rumuni nemaju nikakve samostalnosti i o najmanjim sitnicama traže saglasnost Rusa”.¹⁰

⁷ ASCG, 50-45-100, Zabeleška Odeljenja za međunarodne organizacije Ministarstva inostranih poslova Vlade FNRJ o razgovoru generalnog sekretara Predsedništva Vlade FNRJ generala Đurića i dr Eliott iz Međunarodnog fonda za hitnu pomoć deci, 18. maj 1947.

⁸ Diplomatski arhiv Ministarstva inostranih poslova Srbije i Crne Gore, (DAMIPSCG) 113-1/41206, Izveštaj o pripremama za zasedanja Programskog komiteta i Izvršnog odbora Dečijeg fonda Stalne delegacije FNRJ pri UN Odeljenju za međunarodne organizacije Ministarstva inostranih poslova Vlade FNRJ, 7. januar 1949.

⁹ Arhiv Josipa Broza Tita, (AJBT) KMJ, I-4-c/6, Pismo dr Pavla Gregorića, predsednika Komiteta za zaštitu narodnog zdravlja Vlade FNRJ, maršalu Josipu Brozu Titu, predsedniku Vlade FNRJ, 27. januar 1950.

¹⁰ DAMIPSCG, 97-1/41931, Zabeleška o razgovoru sa novim šefom Misije MDF-a gospodinom Erneštalom, 21. januar 1950.

Do leta 1950. godine Jugoslavija je postala favorizovani korisnik Unicefovih artikala. Ocenjeno je da „sovjetska blokada dosta utiče na povoljan stav prema” Jugoslaviji. „Otpadanje” istočnih zemalja od Fonda bio je garant daleko povoljnijih alokacija za FNRJ. Na ovaj način Jugoslavija je poslužila, po mišljenju članova Stalne delegacije FNRJ pri UN, kao ključni argument onih aktivista Fonda koji su smatrali da bi Unicef izgubio „razlog opstanka ako bi se veze sa istočno-evropskim zemljama definitivno prekinule”.¹¹

Do 1971. godine u Jugoslaviji su, od ukupno 27 programa u iznosu od 21.564.658 dolara sprovedena četiri programa pod oznakom *emergency*. Ako izuzmemo programe pomoći Skoplju (1963–1965) i Banja Luci (1969–1971) posle zemljotresa, u visini od 426.898 \$, koji ne predstavljaju predmet interesovanja ovoga rada ali u ukupnom skoruu govore mnogo, Program sirovina za obuču i odeću (1949–1951) u iznosu od 1.271.700 \$, ubedljivo najskuplji aranžman ikada sproveden u Jugoslaviji predstavlja Program dopunske dečije ishrane (1948–1952) u visini od 10.231.025 \$.¹² Visoki dolarski iznosi predstavljali su preduslov efikasne pomoći. Hitan pristup nudio je trenutno rešenje. Egzistencija najmladih nametala se kao krupan problem koji se morao rešavati u celini. Prevazilaženje teškoća nastalih ratnim razaranja smanjilo je potrebu za programima hitne pomoći već nakon nekoliko godina od okončanja rata. Prelazak sa kratkoročnih na dugoročne programe poklopio se sa delimičnim prevazilaženjem poteškoća prouzrokovanih ratnim razaranja u Evropi ali i sa prenošenjem aktivnosti Fonda sa evropskog kontinenta u delove sveta kojima su dominirala velika prostranstva nerazvijenih južnoameričkih ili novoformiranih azijskih i afričkih država. Nova, znatno restriktivnija politika „krunisana” je ukidanjem misija u svim zemljama korisnicama pomoći i osnivanjem nacionalnih komiteta za Unicef. Poboljšanje prilika u Evropi po okončanju Drugog svetskog rata, prelazak sa kratkoročnih na dugoročne programe i na kraju ukidanje svih kancelarija Fonda u zemljama korisnicama nesumnjivo su doprineli znatnom umanjenju troškova i stvaranju uslova da Unicef od privremene postane stalna agencija pri OUN. Oktobra 1953. godine Osmo plenarna skupština Ujedinjenih nacija donela je odluku o neograničenom trajanju Međunarodnog dečijeg fonda. Unicef je od privremene postao stalna agencija pri Ujedinjenim nacijama.¹³

¹¹ DAMIPSCG, 97-5/413129, Izveštaj o redovnom letnjem sastanku Upravnog veća UNICEF-a, jun 1950.

¹² „Pregled programa UNICEF-a u Jugoslaviji po godinama i dolarskim iznosima od 1948. do 1971. godine”, u: *Međunarodni fond Ujedinjenih nacija za pomoć deci u Jugoslaviji 1948–1971*, Beograd, 1971, str. 201–207.

¹³ ASCG 536-44, Dopis Međunarodnog dečijeg fonda OUN Regionalnoj kancelariji za Evropu, Afriku i oblast Istočnog Sredozemlja, 8. oktobar 1953.

Transport

Prvi kontingenti pomoći, u vidu hrane, namenjeni korisnicima u Jugoslaviji, dopremljeni su u Trst novembra meseca 1947. godine tj. neposredno po potpisivanju Sporazuma.¹⁴ Transport robe iz Trsta za Jugoslaviju otpočeo je 18. februara 1948. godine.¹⁵ Transportovanje artikala Međunarodnog dečijeg fonda od Trsta do centralnih, sreskih, gradskih i mesnih magacina, brojnih ustanova socijalne i zdravstvene zaštite širom jugoslovenskih republika trajalo je, ponekad, više meseci. Loša infrastruktura nasleđena iz perioda Kraljevine Jugoslavije, dodatno razorena za vreme Drugog svetskog rata, predstavljala je prvu prepreku efikasne distribucije Unicefove pomoći. Italijanske vozne kompozicije stizale su preko Slovenije i Hrvatske do većih gradskih sredina u zemlji. Neadekvatni, uski koloseci primoravali su vozove da se zaustavljaju tamo gde su okolnosti nalagale. Roba se automatski prebacivala iz jedne kompozicije u drugu. Jugoslovenska železnica preuzela je na sebe obavezu daljeg transporta artikala, ali samo do onih srezova i gradova koji su bili povezani sa većim centrima. Takvih je u Jugoslaviji posle Drugog svetskog rata bilo malo. Skromne kvadrature malobrojnih magacina Crvenog krsta, koji je, u početku, stavljao svoje kapacitete na uslugu Unicefu, nisu zadovoljavale elementarne standarde propisane pravilima o smeštaju artikala Fonda. Zatrpana robom, u iščekivanju nove, rukovodstva centralnih magacina su se suočavala sa brojnim problemima. Skromne komunikacione veze omogućavale su transportovanje manjih delova kontingenata vozom dok je bilo pruge. Nedostatak pruge trebalo je nadomestiti kilometrima još gorih puteva. Dalja distribucija robe podrazumevala je postojanje adekvatnih prevoznih sredstava. Nedostatak automobila i kamiona prevazilazio se transportovanjem artikala konjskom zapregom. Prilikom obilaska terena u Bosni i Hercegovini aprila meseca 1950. godine posmatrač Misije MDF-a gospodin Malakov uverio se da „raspodela hrane kamionima, za srezove koji nisu vezani željezničkom mrežom... traje oko 15–20 dana”. Dodatnih 10–15 dana bilo je potrebno za transport do mesnih narodnih odbora i potrošača.¹⁶ Iako se usporeni prevoz robe objašnjavao kao posledica „nedovoljnog interesa ljudi za hranu Fonda”,¹⁷ neosporna je ključna uloga nedostataka u komunikaciji kao prepreka pravilnoj distribuciji artikala MDF-a.

Najnerazvijenije mesne zajednice na području FNRJ bili su najzabačeni delovi jugoslovenske teritorije koji su u pojedinim periodima godine bili

¹⁴ DAMIPSCG, 151-10/428263, Dopis Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ Ministarstvu inostranih poslova Vlade FNRJ, 1. novembar 1948.

¹⁵ *Isto.*

¹⁶ ASCG, 536-17; Izveštaj sa službenog putovanja po NR Bosni i Hercegovini sa posmatračem Misije MDF-a g. Malakovom, april 1950.

¹⁷ ASCG, 536-25; Izveštaj sa službenog puta po NR Bosni i Hercegovini, NR Crnoj Gori i NR Srbiji, 26. januar 1951.

potpuno odsečeni od ostatka sveta. Transport konjima i mazgama nametao se kao jedino rešenje. Ipak, duge i oštre zime predstavljale su nesavladivu prepreku za svaki vid prevoza. Snabdevanje tokom dugih zima rešavalo se blagovremenim dopremanjem artikala za narednih nekoliko meseci. Najzabačeniji mesni narodni odbori sa područja šavničkog sreza snabdeli su se 1948. godine hranom za šest meseci.¹⁸ Raštrkanost sela u većini pasivnih krajeva, njihova udaljenost od glavnih saobraćajnih komunikacija, nepovezanost sa gradovima odnosno naseljima u kojima je postojao sistem socijalnih, zdravstvenih i prosvetnih ustanova koje je trebalo da posluže kao centri za raspodelu artikala MDF-a samo su neki od uzroka koji se ne mogu zaobići u analizi faktora koji su doprineli podbacivanju plana za 100.000 korisnika samo u prvoj godini delovanja Unicefa u Jugoslaviji. Najveći deo onih koji su uskraćeni za planom predviđenu pomoć predstavljala su, ne slučajno, deca uzrasta od dve do sedam godina.¹⁹ Pretežno nastanjeno u seoskim sredinama, većinsko stanovništvo se retko upućivalo ka gradu. Institucionalizacija pomoći putem prilično zapuštenog i nedovoljno izgrađenog sistema socijalnih, zdravstvenih i prosvetnih ustanova nametala se Unicefu i jugoslovenskoj vladi kao jedino moguće ali ne i naročito funkcionalno rešenje. Unicef nije pokazao fleksibilnost u definisanju pravila po kojima su se različite vrste prehrambenih artikala dodeljivale određenim uzrasnim kategorijama, u preciziranim vremenskim intervalima. Pravila Fonda nalagala su da se određene namirnice, kao što je mleko, dele korisnicima uzrasta od dve do sedam godina starosti svakoga dana. Po dopisima Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ to je značilo „da majka mora svakodnevno da pređe 5–15 kilometara da dođe do centra raspodele gde će onda primiti obrok mleka koji je često manji od pola litre”.²⁰

Koordinacija

Odredbе Sporazuma MDF-a sa Vladom predviđale su osnivanje koordinacionog tela koje bi sprovelo pravilnu raspodelu primljenih artikala. Distribucija Unicefove pomoći u FNRJ podrazumevala je osnivanje Centralnog koordinacionog odbora pri Predsedništvu Vlade FNRJ, koordinacionih odbora pri predsedništvima vlada narodnih republika, sreskih i gradskih narodnih odbora. Kao tela odgovorna za: organizaciju raspodele pomoći, evidenciju primalaca i podeljenih artikala, saradnju sa zainteresovanim ministarstvima i masovnim organizacijama, kontrolu rada na terenu, odbori su na sebe preuzeli složen i kom-

¹⁸ ASCG, 536-13; Izveštaj sa službenog putovanja po NR Crnoj Gori u vezi sa pregledom rada raspodele hrane MDF-a sa posmatračem Misije g. Forrester-om, oktobar 1949.

¹⁹ DAMIPSCG, 151-10/428264, Dopis Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ Ministarstvu inostranih poslova Vlade FNRJ, 25. jun 1948.

²⁰ *Isto.*

pleksan posao u čijem su sprovođenju nailazili na više prepreka. Sastav koordinacionih tela ukazuje na izrazitu potrebu podele rada po sektorima. Resoru socijalnog staranja bila je namenjena ključna uloga u distribuciji artikala MDF-a jer je Komitet za socijalno staranje Vlade FNRJ, u ime Centralnog koordinacionog odbora pri Predsedništvu Vlade, rukovodio celokupnom organizacijom raspodele artikala.²¹

Pravilan rad koordinacionih odbora bio je uslov uspešnog delovanja Unicefa u Jugoslaviji. Kao posrednik u komunikaciji između korisnika i Međunarodnog dečijeg fonda, koordinaciona tela su se suočavala sa brojnim problemima koji su u više slučajeva predstavljali nesavladivu prepreku. Neodgovornost u radu došla je do izražaja već u prvim mesecima delovanja Fonda u Jugoslaviji. Revnošću u radu nije se mogao pohvaliti ni Centralni koordinacioni odbor koji je između prvog i drugog sastanka napravio pauzu od sedam meseci,²² iako su Uputstva za raspodelu artikala MDF-a predviđala sastajanje svakog meseca.²³ Komisija državne kontrole Vlade FNRJ je ustanovila da se Centralno koordinaciono telo sastajalo u toku 1948. godine svega četiri puta.²⁴ Situacija se nije popravila ni tokom naredne godine. Dr Andrija Štamper konstatuje u pismu dr Olgi Milošević, predstavnici Jugoslovenskog Crvenog krsta u Centralnom koordinacionom odboru, februara 1949. godine da je „Nacionalni komitet bio samo forma za nešto što je već prije bilo odlučeno”.²⁵ Prisustvovanje konstitutivnom sastanku je za članove mnogih koordinacionih tela bilo jedino angažovanje u vezi sa delatnošću Unicefa u Jugoslaviji. Formalno konstituisani odbori sreskog i gradskog narodnog odbora Mostar „se nisu uopšte sastajali niti su međusobno podjelili zaduženja”.²⁶ Slikovit dokaz „ažurnosti” organa zaduženih za pravilu raspodelu Unicefove pomoći predstavlja izjava Mije Begtaševića, predsednika koordinacionog odbora pri sreskom narodnom odboru Konjic, koji je govoreći o organizaciji raspodele, pred službenicima Komisije državne kontrole, istakao: „Zaduženja članovima ovog koordinacionog odbora nismo davali nikakva. Sastajali smo se neredovito, s razloga što se drugovi ovog odbora nisu odazivali redovito na sjednice. Mi nismo poduzimali nikakve mjere zbog toga što se nisu odazivali na te sastanke. Naš koordinacioni odbor nije radio po nikakvom planu...”²⁷ Izveštaji 78 od 102 komisije zadužene za analizu organi-

²¹ ASCG, 19-207-1782, Uputstva za raspodelu hrane Međunarodnog dečijeg fonda u FNRJ.

²² ASCG, 19-207-1782, Zabeleška, Prvi sastanak Centralnog koordinacionog odbora održan je 9. decembra 1947. godine.

²³ ASCG, 19-207-1782, Uputstva za raspodelu hrane Međunarodnog dečijeg fonda u FNRJ.

²⁴ ASCG, 19-207-1782, Zabeleška.

²⁵ DAMIPSCG, 113-3/43498, Kopija pisma dr Andrije Štampera dr Olgi Milošević, 19. februar 1949.

²⁶ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj o izvršenoj kontroli gradskog i sreskog koordinacionog odbora Mostar za raspodelu artikala Međunarodnog dečijeg fonda OUN, 3. mart 1949.

²⁷ ASCG, 19-207-1782, Izjava Mije Begtaševića, predsednika koordinacionog odbora pri sreskom narodnom odboru Konjic, 26. februar 1949.

zacije i raspodele pomoći MDF-a na prostoru uže Srbije iz maja meseca 1949. godine ukazuju na saznanje „da koordinacioni odbori pri sreskim i gradskim narodnim odborima formalno postoje”.²⁸ U isto vreme, Komisija državne kontrole NR Srbije skrenula je pažnju na činjenicu da se gradski koordinacioni odbori „u Vranju, Valjevu, Boru, Smederevu, Kuli, Senti, Peći, Babušnici, Arilju, Osečini i mnogim drugim mestima” nisu nijednom sastali tokom 1949. godine.²⁹

Glavnim uzrokom ovakvog stanja navodi se „nepravilno shvatanje rada” koje se manifestovalo kao opšte prihvaćeno mišljenje da se funkcija koordinacionog odbora iscrpljuje izradom plana podele artikala dok su se ostale aktivnosti pripisivale u „skoro svim republikama” organizaciji Crvenog krsta ili ministarstvima socijalnog staranja.³⁰ Intenzivno oslanjanje na pojedina ministarstva i organizaciju Crvenog krsta predstavljalo je uobičajenu pojavu na samom početku rada Unicefa u Jugoslaviji jer čak ni najveći entuzijasti nisu mogli očekivati da će se složen sistem koordinacionih odbora, dakle od Centralnog preko republičkih do sreskih i gradskih, formirati preko noći. Saradnja sa Crvenim krstom, čije su se usluge maksimalno koristile u procesu prijema, uskladištenja i raspodele hrane, trebalo je da bude okončana do oktobra meseca 1948. godine kada se očekivalo definitivno konstituisanje i potpuno osamostaljenje koordinacionih odbora na svim nivoima.³¹ Predstavnicima Crvenog krsta bilo je nameњeno mesto među članovima koordinacionih tela.³² Izveštaj sa konferencije tehničkih sekretara koordinacionih odbora gradova Srbije iz decembra meseca 1948. godine trebalo je da ukaže na rasprostranjene nepravilnosti u vezi sa distribucijom MDF-ovih artikala. Predstavnicima gradskih narodnih odbora iz cele Srbije skrenuli su pažnju na nepostojanje službe Međunarodnog dečijeg fonda u lokalnim sredinama iz kojih dolaze, na pojavu da poslove oko distribucije Unicefovih artikala obavljaju sekretari gradskih odbora Crvenog krsta.³³ Nedovoljno usmereni i motivisani, poverenici Crvenog krsta su sve aktivnosti u vezi sa distribucijom Unicefove pomoći doživljavali kao dodatno opterećenje koje nije bilo u opisu njihovog radnog mesta. Ovakvo shvatanje proizvelo je „ležeran”

²⁸ ASCG, 19-207-1782, Analiza izveštaja o kontroli organizacije i raspodele pomoći MDF-a, 12. maj 1949.

²⁹ ASCG, 19-207-1782, Zapisnik sa konferencije održane u Komisiji državne kontrole NR Srbije, 26. maj 1949.

³⁰ ASCG, 19-207-1782, Zaključci sa konferencije po pitanju podele hrane Međunarodnog dečijeg fonda održane u Komitetu za socijalno staranje pri Vladi FNRJ, 3. jul 1948.

³¹ ASCG, 19-207-1782, Dopis Komiteta za socijalno staranje pri Vladi FNRJ Saveznoj kontrolnoj komisiji, 15. decembar 1948.

³² ASCG, 536-17, Nepravilnosti i nedostaci gradskih i kotarskih koordinacionih odbora MDF-a, 1950.

³³ Konferenciji tehničkih sekretara gradskih koordinacionih odbora prisustvovali su predstavnici sledećih gradova: Beograd, Bor, Valjevo, Vranje, Zaječar, Kragujevac, Kraljevo, Leskovac, Novi Sad, Niš, Piroć, Prokuplje, Smederevo, Svetozarevo, Titovo Užice, Čačak, Šabac; ASCG, 19-207-1782, Zapisnik, 4. decembar 1948.

stav prema dodatnoj obavezi. Tako se dokumentacija Međunarodnog dečijeg fonda sreza Visoko nalazila u privatnom stanu tehničkog sekretara koordinacionog odbora koji je taj posao obavljao kao sekretar Crvenog krsta.³⁴ Preuzimanje obaveza u vezi sa delatnošću Unicefa u Jugoslaviji od organizacije Crvenog krsta je proizvodilo dodatne komplikacije. Nejasne ideje o načinu distribucije pomoći posredstvom koordinacionih odbora, koji su sa velikom mukom izvršavali svoje propisane funkcije, manifestovale su se na različite načine. Dešavalo se „da Crveni križ na terenu potpuno neovisno od odbora rukovodi poslovima MDF-a.”³⁵

Saradnja sa masovnim organizacijama, pre svega sa AFŽ-om, odvijala se u okviru potpuno suprotstavljenih krajnosti. Kruševačka organizacija Antifašističkog fronta žena preuzela je na sebe sve poslove oko raspodele artikala Fonda usled nefunkcionisanja koordinacionog tela pri gradskom narodnom odboru,³⁶ dok je Vera Oplenić, sekretar odbora AFŽ-a II rejonu Beograda, u izjavi datoj Komisiji državne kontrole, aprila meseca 1949. godine, istakla kako ne samo da nisu pružili pomoć prilikom raspodele „nego i ona sama do pre mesec dana nije znala za MDF i odakle je ta pomoć što se deli”.³⁷

Više faktora je umanjivalo operativnost koordinacionih odbora, čiji se članovi opisuju kao „prisutni građani”.³⁸ Ubrzani proces obnove i izgradnje zemlje zahtevao je maksimalno angažovanje svih za rad sposobnih građana. Izbor ljudstva za obavljanje poslova dodatno je otežavao nedostatak kvalifikovanih kadrova. Potrebe razgranatog državnog aparata nisu se mogle zadovoljiti. Prebacivanje službenika sa jednog radnog mesta na drugo, koje vrlo često nije imalo dodirnih tačaka sa prethodnim, predstavljalo je uobičajenu pojavu. U periodu od decembra 1947. do aprila 1949. godine Koordinacioni odbor pri Predsedništvu Vlade FNRJ promenio je po tri predstavnika resora prosvete i zaštite narodnog zdravlja. U istom vremenskom intervalu promenila su se četiri zastupnika Predsedništva Vlade.³⁹ Nemogućnost zamene službenika angažovanih na drugim „zadacima”, usled nedostatka ljudstva, često je dovođila do potpunog prestanka rada odbora. Koordinaciona tela u Ljuboviji i Kruševcu su „rasturena” do maja 1949. godine „jer su članovi istih otišli na druge dužnosti i nije blagovremeno izvršena popuna”.⁴⁰ Naknadno imenovani članovi odbora suočavali su se sa broj-

³⁴ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj.

³⁵ ASCG, 536-17, Nepravilnosti i nedostaci gradskih i kotarskih koordinacionih odbora MDF-a, 1950.

³⁶ ASCG, 19-207-1782, Analiza izveštaja o kontroli organizacije i raspodele pomoći MDF-a, 12. maj 1949.

³⁷ ASCG, 19-207-1782; Izveštaj, 18. april 1949.

³⁸ *Isto.*

³⁹ *Isto.*

⁴⁰ ASCG, 19-207-1782, Analiza izveštaja o kontroli organizacije i raspodele pomoći MDF-a, 12. maj 1949.

nim problemima u radu. Novopostavljenim poverenicima nije bilo lako da u relativno kratkom vremenskom intervalu savladaju složenu, i kao što je već naglašeno, nedovoljno dobro shvaćenu proceduru raspodele artikala. Umanjena operativnost novopridošlih izazivala je nezadovoljstvo i otpor ostalih članova odbora. U izveštaju načinjenom nakon posete koordinacionom telu u Bačkoj Topoli, avgusta meseca 1949. godine, skreće se pažnja na netrpeljivost među predstavnicima različitih resora koja je nastala usled nemogućnosti novog člana odbora, izvesnog Milana Vulića, predstavnika Ministarstva socijalnog staranja i predsednika odbora, da udovolji postavljenim zahtevima. Kada je upitan „kako dele piri-nač umešao se u razgovor Dr. Petrović i nekako sa omalovažavanjem rekao: *Nemojte pitati njega on te stvari ne zna – pitajte mene.*”⁴¹

Stalne promene sastava odbora loše su se odrazile na operativnost pojedina- naca ali i koordinacionih tela u celini. Odluke su se donosile proizvoljno, stihijski, „na osnovu čistog razuma”⁴² bez uvida u statistiku i planski izvedene podatke koji su predstavljali jedine relevantne smernice za pravilnu raspodelu Unicefovih artika- la. Stjepan Azinović, službenik SNO-a Konjic, žalio se u svojoj izjavi Saveznoj kontrolnoj komisiji, februara 1949. godine, na „druga povjerenika” koji „je izda- vao naređenja, kome i koliko treba artikala da se dijeli po njegovom vlastitom naređenju bez ikakve saglasnosti, niti moje niti bilo koga drugog”⁴³

Pravilan rad u vezi sa distribucijom pomoći podrazumevao je redovne kontakte na relaciji srez – republika – država. Tačan uvid u ispravno postupanje sa Unicefovim artiklima bio je moguć zahvaljujući redovnim izveštajima o pri- likama na terenu. Tehničko-administrativna služba, kao deo koordinacionih tela gradskih i sreskih narodnih odbora, bila je zadužena za izradu različitih vrsta izveštaja na osnovu podataka dobijenih iz ustanova zaduženih za distribuciju pomoći, koji su dalje, preko srezova, prosleđivani republičkim koordinacionim telima. Ona su na osnovu dostavljenih informacija sačinjavala nova saopštenja o prilikama na terenu u različitim republikama. Centralno koordinaciono telo pri Predsedništvu Vlade FNRJ pristupalo je izradi finalnog izveštaja, za različite vremenske periode,⁴⁴ koji je posredstvom kancelarije Misije u Beogradu dostav- ljan Evropskom stanu u Parizu, odnosno Glavnom sedištu Unicefa u Njujorku. Sadržaj i kvalitet izveštaja bio je od presudnog značaja za dobijanje određene vrste pomoći u narednom periodu.

Već prilikom izrade prvih izveštaja bilo je jasno da sistem koordinacije između različitih socijalnih i zdravstvenih ustanova zaduženih za neposrednu raspodelu artikala, gradskih odnosno sreskih narodnih odbora, republika i Vlade FNRJ ne funkcioniše. U izveštaju Komiteta za socijalno staranje Saveznoj kon-

⁴¹ ASCG, 536-13, Izveštaj sa puta po Vojvodini, avgust 1949.

⁴² ASCG, 19-207-1782, Izveštaj, 18. april 1949.

⁴³ ASCG, 19-207-1782, Izjava Stjepana Azinovića, službenika SNO Konjic, 26. februar 1949.

⁴⁴ Mesečni, tromesečni (kvartalni), polugodišnji, godišnji izveštaji.

trojnoj komisiji o rezultatima rada Unicefa u Jugoslaviji tokom 1948. godine se kaže: „Administracija u vezi službe MDF-a je vrlo slaba i neuredna, isto tako i služba izveštavanja, tako da republikanski koordinacioni odbori ne raspolažu tačnim podacima i evidencijom primalaca pomoći, kao i o evidenciji o količinama podeljene hrane i hrane koje još ima po magacinima i centrima za raspodelu... Sreski i gradski koordinacioni odbori dobijali su neredovne izveštaje od ustanova i centara za raspodelu te nisu mogli redovno slati izveštaje svojim republikanskim koordinacionim odborima što je dovelo do toga da oni nisu redovno dostavljali izveštaje i planove Komitetu za socijalno staranje, pa se nije moglo uvek i na vreme intervenirati i proveravati ostvarenje plana...”⁴⁵ Glavni stan Unicefa u Njujorku izrazio je početkom 1950. godine svoju zabrinutost zbog zakašnjenja izveštaja o stanju zaliha u republičkim, sreskim i gradskim magacinima. Nezadovoljstvo prouzrokovano saznanjem o skoroj poseti „spoljnih kontrolora” dodatno je provociralo rukovodioce Fonda koji su sav svoj bes iskalili na članovima Misije u Jugoslaviji, tražeći pod hitno ubrzanje izrade zakasnelih izveštaja za prethodnu, odnosno 1949. godinu.⁴⁶ Šefove u Njujorku nisu preterano zanimala poteškoća sa kojima se suočavala Kancelarija u Beogradu. Brojne nepravilnosti u vođenju robnog knjigovodstva zapazio je, prilikom posete Misiji u Jugoslaviji i pregleda celokupnog sistema kontrole zaliha i izveštavanja o zalihama, januara 1950. godine, Dž. P. Vildbor, predstavnik Evropskog stana u Parizu. Izveštaj Unicefovog službenika ukazao je na nemoćnost adekvatne kontrole robnog poslovanja, što je dovelo do pitanja pouzdanosti svake informacije o delatnosti Fonda u Jugoslaviji koja je dolazila do Glavnog stana u Njujorku. Misija je ukazivala na glavne propuste u izradi izveštaja. Odgovornost za predaju zakasnelih, nepotpunih i neujednačenih izveštaja ležala je na sreskim a ne republičkim organima naodne vlasti. Problem u komunikaciji sa neažurnim srezovima prevazilažen je izradom problematičnih izveštaja. Nedostatak podataka za određeni srez rešavao se potpunom eliminacijom istog ili pozajmljivanjem cifara za prethodni mesec. Sprečavanje izrade nepotpunih, u osnovi netačnih, izveštaja o stanju zaliha na terenu nije bilo moguće. Umanjiti obim štete nanošene ne samo Unicefu već i korisnicima pomoći tj. najmlađim jugoslovenskim građanima, značilo je obezbediti tešnju saradnju Misije i sreza. Dodatno angažovanje sreza na izradi duplih izveštaja koji bi se dostavljali republici i direktno Misiji trebalo je da doprinese boljoj komunikaciji i razumevanju između najnižih organa jugoslovenske vlasti, presudnih u pravilnoj distribuciji pomoći Fonda, i Unicefa.⁴⁷

⁴⁵ ASCG, 19-207-1782, Dopis Komiteta za socijalno staranje pri Vladi FNRJ Saveznoj kontrolnoj komisiji, 15. decembar 1948.

⁴⁶ ASCG, Komitet za socijalno staranje vlade FNRJ, 33-5-8, Dopis Hans-a Ehrenstrale-a, šefa Misije u Jugoslaviji Gustavu Vlahovu, predsedniku Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ, 20. mart 1950.

⁴⁷ ASCG, 33-5-8, Izvodi iz izveštaja o izvršenoj kontroli J. P. Wildbore-a, auditora UNICEF-a, 3. februar 1950.

Uvid u izveštaje sreskih koordinacionih odbora mogao je da iskristališe ali ne i da promeni sliku o (ne)prilikama na terenu. Godinu dana nakon pristizanja prvih kontingenata Unicefove hrane u Jugoslaviju dve trećine koordinacionih odbora SNO-a sa područja NR Bosne i Hercegovine nikada nije dostavilo tabelarne preglede primalaca pomoći.⁴⁸ Službe MDF-a SNO-a u Uroševcu, Prizrenu i Đakovici poslale su do maja meseca 1949. godine po jedan izveštaj o stanju zaliha na terenu.⁴⁹ Kvalitet izveštaja koordinacionih odbora pri sreskim narodnim odborima najviše je zavisio od neredovnih, proizvoljnih i parcijalnih informacija koje su dostavljale ustanove socijalne i zdravstvene zaštite dece. U vreme obnove i izgradnje zemlje, sprovođenja zahteva Prvog petogodišnjeg plana, pitanje neredovnog izveštavanja o stanju zaliha Unicefovih artikala na terenu se postavljalo retko. Koordinacioni odbor SNO-a u Senti obratio se ustanovama dečje zaštite zahtevom da se dostave izveštaji o distribuciji namirnica Fonda prvi put aprila 1949. godine.⁵⁰

Tehničko-administrativna služba u većini koordinacionih odbora nije postojala. U najboljem slučaju, njen rad svodio se na zaduženje jednog lica. Mirjana Nešić, tehnički sekretar koordinacionog tela ONO Banja Luka u periodu od 20. oktobra 1949. do 23. aprila 1950. godine, istakla je pred organima kontrolne komisije da je „u početku... primala i izdavala robu i bila ujedno... i magacioner”.⁵¹ Pošto su se, kao što je već istaknuto, članovi koordinacionih tela relativno brzo menjali, posao izrade statističkih podataka i izveštaja o prilikama na terenu u vezi sa raspodelom često su obavljale potpuno neupućene i nekompetentne osobe. Neozbiljnost u radu se manifestovala na različite načine. Tehničko-administrativni poslovi u mnogim odborima dolazili su pod ruku većem broju članova. Prilikom posete Sreskom narodnom odboru Sarajevo Savezna kontrolna komisija primetila je da se „celokupno administrativno poslovanje po pitanju MDF-a nalazi... kod više službenika (referenta za otkup, povjerenika za prosvjetu i sekretara Odbora Crvenog krsta)”.⁵² Poslovanje Unicefa u Jugoslaviji predstavljalo je za službenike većine narodnih odbora sporedno zaduženje koje se obavlja „s vremena na vreme”.⁵³ Aljkavost u radu posledica je nemarnog pristupa obavezama. Službenici su imali velikih problema da se snađu u izveštajima izrađenim sopstvenom rukom.⁵⁴ Članovi kontrolnih komisija beleže kako je

⁴⁸ ASCG, 536-13, Godišnji izveštaj o radu MDF-a u 1948. godini; Dopis Ministarstva socijalnog staranja NR Bosne i Hercegovine Komitetu za socijalno staranje Vlade FNRJ, 4. februar 1949.

⁴⁹ ASCG, 19-207-1782, Analiza izveštaja o kontroli organizacije i raspodele pomoći MDF-a, 12. maj 1949.

⁵⁰ *Isto.*

⁵¹ ASCG, 19-207-1782, Zapisnik, 20. oktobar 1950.

⁵² ASCG, 19-207-1782, Izveštaj o izvršenoj kontroli Sreskog koordinacionog odbora Sarajevo za raspodelu artikala Međunarodnog dječijeg fonda OUN, 24. februar 1949.

⁵³ *Isto.*

⁵⁴ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj o izvršenoj kontroli Sreskog koordinacionog odbora Konjic za raspodelu artikala Međunarodnog dječijeg fonda OUN, 27. februar 1949.

„redovna pojava da kada se dođe u narodni odbor i zatraži da se pregleda evidencija hrane po odgovarajućim formularima, onda nastaje traženje po ormanima, stolovima i fiokama gde se šta nalazi, gde su koji formulari, izveštaji, knjige i ostalo”.⁵⁵ Odštampani formulari nisu olakšavali posao službenicima koji su zaduženja u vezi sa distribucijom pomoći shvatali kao sporednu aktivnost. Izjava Mirjane Nešić, tehničkog sekretara koordinacionog tela ONO Banja Luka, o zatečenom stanju u službi MDF-a najbolji je dokaz krajnje neozbiljnosti u radu pojedinca prema poslu koji mu je u opisu radnog mesta. Kada je „preuzela dužnost” zatekla je „masu ceduljica po kojim je roba bila izdavana na šivenje... One su bile nesređene i razbacane...”⁵⁶ Kvalitet saopštenja najbolji je pokazatelj posvećenosti radu. Službenici Gradskog narodnog odbora u Mostaru nisu posedovali elementarna znanja iz oblasti materijalnog poslovanja. „Izveštaji se” nisu kucali „u duplikatu da bi ustanovi ostao trag o radu, pregledi su bez datuma te se ne zna za koji su mesec, ne postoji na kraju sumiranje i rekapitulacija”.⁵⁷ Navođenje netačnih podataka predstavljalo je, u nekim slučajevima, rezultat svesne aktivnosti. Izveštaji su bili prepuni podataka o potrošenim artiklima koji su se mogli naći među zalihama uskladištene robe. Ovakvi „incidenti” pravdni su iznošenjem planova o skoroj deobi artikala.⁵⁸ Izveštaj Savezne kontrolne komisije iz aprila meseca 1949. godine dovodi u pitanje „moralni kvalitete službenika” koji rade u službi MDF-a jer su „u II i VII reonu Beograda... nestali spiskovi primalaca pomoći, a na postojećim ima fingiranih lica”.⁵⁹ Predlog za pokretanje disciplinskog postupka protiv Desimira Trbojevića, nekadašnjeg sekretara ONO Banja Luka, i Nadežde Masleše, poverenika za socijalno staranje istog okruga, novembra meseca 1950. godine predstavlja redak slučaj pozivanja na odgovornost lica odgovornih za nepravilno organizovanje službe MDF-a.⁶⁰

Sankcije za neispunjavanje obaveza preuzetih odredbama Sporazuma potpisanog između Unicefa i Vlade FNRJ nazirale su se već avgusta 1948. godine kada je prof. dr Andrija Štamper obavestio Ministarstvo inostranih poslova da je država izgubila „jedan i pol milijun dolara i to najviše zbog slabog funkcionisanja koordinacionoga odbora”.⁶¹ Pomoć je do juna 1948. godine primilo 500.000 umesto 600.000 korisnika. Neispunjavanje propisanog plana sankcionisalo se umanjivanjem pomoći za naredni period. Neutrošena sredstva predviđe-

⁵⁵ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj.

⁵⁶ ASCG, 19-207-1782, Zapisnik, 20. oktobar 1950.

⁵⁷ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj.

⁵⁸ ASCG, 536-17, Izveštaj sa službenog puta po Kosmetu, 11. novembar 1950.

⁵⁹ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj, 18. april 1949.

⁶⁰ ASCG, 19-207-1782, Prijedlog za disciplinski postupak protiv Trbojević Desimira i Masleše Nadežde upućen Disciplinskoj komisiji ONO Banja Luka, 6. novembar 1950.

⁶¹ DAMIPSCG, 151-9/420936, Dopis Zavoda za higijenu i socijalnu medicinu Medicinskog fakulteta u Zagrebu Odeljenju za međunarodne organizacije Ministarstva inostranih poslova Vlade FNRJ, 2. avgust 1948.

na za podršku sasvim određenih programa teško su se zadržavala na ime podrške drugima. Loš rad koordinacionih odbora samo je jedan od uzroka podbacivanja predviđenog plana u prvoj godini saradnje Fonda i Vlade.

Deoba

Iako je pravilna raspodela hrane bila „u interesu autoriteta... ugleda... narodnih vlasti” zabeležene su „očite, grube nepravilnosti”.⁶² Nadležnim službama u NR Bosni i Hercegovini nije pošlo za rukom da, ni nakon tri godine od dolaska Međunarodnog dečijeg fonda u Jugoslaviju, pravilno organizuju deobu. Mesečni plan korisnika ispunjen je u 1950. godini za svega 58%.⁶³ Predsednik koordinacionog odbora u Konjicu je tvrdio kako o uputstvima koja su pristigla u vezi sa raspodelom artikala ne može ništa reći, kao ni „kako izgledaju niti kakav je njihov sadržaj”.⁶⁴ Bespotrebno zadržavanje hrane u magacinima bio je jedan od dokaza nepravilne raspodele prehrambenih artikala. Ono je nesumnjivo doprinosilo neispunjavanju predviđenih planova. Rizično postupanje sa artiklima povlačilo je sankcije u vidu smanjenja isporuka za naredne periode. Propadanje hrane po memljivim skladištima i magacinima u vreme najveće oskudice i nemaštine sekretar republičkog koordinacionog odbora NR Hrvatske Drago Magjer je ocenio kao „neoprostiv zločin”.⁶⁵ Rubrika „Pisma Borbi” istoimenog dnevnog lista 18. jula 1950. godine postala je bogatija za pritužbu anonimnog čitaoca na stanje u magacinu povereništva socijalnog staranja SNO-a u Delnicama, u kom su se „više od tri meseca” nalazile ogromne zalihe sapuna „a preko šest meseci” punomasnog mleka u prahu.⁶⁶ Oktobra meseca 1950. godine u Beloj Palanci su zatečene „izvesne količine graška koji stoji još od početka rada UNICEF-a”.⁶⁷ Ovakvih primera bilo je više. Pokušaj da se veće količine kakaoa u skladištu SNO-a Nikšić pravdaju nezainteresovanošću dece da ga troše osujećen je januara 1951. godine saznanjem da su izveštaji o zalihama pokazivali mesecima identično stanje.⁶⁸ Zalihe su stvarane usled nebrige ustanova putem kojih se neposredno distribuirala roba do korisnika da na vreme podignu

⁶² *Isto.*

⁶³ ASCG, 33-5-8, Zapisnik sa radnog sastanka Centralnog koordinacionog odbora za podelu pomoći UNICEF-a, 26. jul 1950.

⁶⁴ ASCG, 19-207-1782, Izjava Mije Begtaševića, predsednika koordinacionog odbora pri sreškom narodnom odboru Konjic, 26. februar 1949.

⁶⁵ ASCG, 536, O organizaciji i distribuciji Međunarodnog dečijeg fonda, Predavanje tajnika republikanskog koordinacionog odbora NR Hrvatske Draga Magjera, novembar 1948.

⁶⁶ ASCG, 33-5-8, Dopis Službe MDF-a Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ Službi MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Hrvatske, 22. jul 1950.

⁶⁷ ASCG, 536-17, Izveštaj sa puta po NR Srbiji, oktobar 1950.

⁶⁸ ASCG, 536-25, Izveštaj sa službenog puta po NR Bosni i Hercegovini, NR Crnoj Gori i NR Srbiji, 26. januar 1951.

artikle i nemogućnosti koordinacionih odbora da dostavljene namirnice raspodele u unapred utvrđenom roku. Novi kontingenti zatrpavali su magacine.⁶⁹ Refrent SNO-a u Stolcu se žalio na ogromne količine zaliha koje su već oktobra 1948. godine do te mere zatrpavale sreski magacin da odgovorni „ne znaju šta će sa hranom i da su hteli da je vrate”.⁷⁰ Odlazak na bolovanje ili odmor lica, često jedinog, zaduženog za neposrednu isporuku pomoći korisnicima, kao što su u zdravstvenim ustanovama bile medicinske sestre, dodatno je usporavao nedovoljno efikasan proces.⁷¹ Dinamika isporuke pomoći nije bila identična na svim delovima određene teritorije koja se snabdevala iz jednog magacina. Periferni delovi tj. krajevi udaljeni od sedišta koordinacionog odbora i magacina bili su zapostavljeni. Loše komunikacione veze i nedostatak prevoznih sredstava otežavali su kontakte sa udaljenijim predelima koji su po pravilu spadali među one kojima je pomoć bila najpotrebnija. Do maja meseca 1949. godine na teritoriji uže Srbije i Kosova stvorene su ogromne količine zaliha kao posledica spore i neefikasne raspodele artikala i to: 44.867 kg obranog i 8.322 kg punomasnog mleka, 2.150 kg pirinča, 11.513 kg masti i 1.262 litra ribljeg ulja.⁷² Republički koordinacioni odbor pri Predsedništvu Vlade NR Hrvatske zaključio je sa ogorčenjem da „majke... mole... plaču i traže za svoju djecu vitamine i riblje ulje... ne znaju kome treba da se obrate” dok u magacinima širom Hrvatske propada „hiljade kilograma ribljeg ulja i milioni... kapsula vitamina A i D”. Veliki broj pedijatarata nije prepisivao pacijentima najmlađeg uzrasta neophodne količine ribljeg ulja i kapsula AD vitamina jer se tri godine nakon otpočinjanja rada Fonda u Jugoslaviji nije znalo za besplatnu pomoć u vidu deficitarnih medikamenata.⁷³ „Zatrpavanje” skladišta usled neefikasne deobe ljutilo je potrošače. Korisnici su čekali da dođu na red. Komisija državne kontrole primala je na desetine pritužbi nezadovoljnih građana. Tako se izvesni Pavle Vračarić žalio da ni posle nekoliko dana uzastopnog dolaženja ne može dobiti propisano sledovanje „za svoju drugaricu” jer „jedna osoba... ubeležava, mjeri i deli”.⁷⁴ Kada bi konačno stigli na red suočavali su se sa novim problemom. Roba pristigla ranije čuvala se zajedno sa artiklima uskladištenim naknadno. Vremenom se gubila predstava o namirnicama koje imaju prednost prilikom deobe. Izvesna Marija Rolić žalila se na mleko staro više od šest meseci.⁷⁵

⁶⁹ ASCG, 19-207-1782, Zapisnik sa konferencije održane u Komisiji državne kontrole NR Srbije, 26. maj 1949.

⁷⁰ ASCG, 536, Izveštaj, oktobar 1948.

⁷¹ ASCG, 33-5-8, Dopis Povjereništva za socijalno staranje NO Kotara Delnice Republikanskom koordinacionom odboru MDF-a pri Ministarstvu socijalnog staranja NR Hrvatske, 1. rujan 1950.

⁷² ASCG, 19-207-1782, Zapisnik sa konferencije održane u Komisiji državne kontrole NR Srbije, 26. maj 1949.

⁷³ ASCG, 33-5-8, Trošenje hrane MDF-a, Dopis Republikanskog koordinacionog odbora MDF-a pri Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske svim oblasnim narodnim odborima, 30. mart 1950.

⁷⁴ ASCG, 19-207-1782, Izjava Pavla Vračarića.

⁷⁵ ASCG, 19-207-1782, Izjava Marije Rolić.

Nedostatak sistematičnosti u radu, nepostojanje tačnog uvida u demografsku strukturu stanovništva, pa samim tim i u brojno stanje potencijalnih korisnika, rezultiralo je pravljenjem proizvoljnih spiskova koji su često obuhvatali i po nekoliko puta manji broj lica od onog koji je po Sporazumom utvrđenim pravilima imao pravo na pomoć. Ministarstva zdravlja, prosvete i rada nisu bila u mogućnosti da dostave „detaljni plan” raspodele životnih namirnica MDF-a za period posle septembra 1948. godine. U nedostatku aktuelnih podataka poslužili su se ništa manje problematičnim informacijama, koje su predstavljale osnovu „prvobitnog plana” deobe namirnica u periodu od marta do septembra meseca 1948. godine.⁷⁶ Relevantnost podataka bila je diskutabilna i u narednom periodu. Proizvoljnost u izradi „detaljnih planova” se podrazumevala. Gomilanje većih količina zaliha javljalo se kao posledica neusaglašenosti spiskova i to onih koje je država, kao rezultat očigledno vrlo proizvoljnog rada na terenu, slala u sedište Unicefa u Njujorku, a na osnovu kojih je određivan obim pomoći, i onih koje su posedovali gradski i sreski narodni odbori širom Jugoslavije. Korigovanje spiskova predstavljalo je nesavladivu prepreku za trom i nekompetentan administrativni aparat kome je distribucija MDF-ovih artikala bila samo jedna u nizu dužnosti. I pored ustanovljenih činjenica koje su ukazivale na neopravdani izostanak bar tri stotine dece uzrasta od dve do sedam godina sa spiskova na osnovu kojih se dodeljivala pomoć, na zahtev oštećenih roditelja gradski koordinacioni odbor u Brčkom je odbio da preuredi popise korisnika mleka u prahu pod izgovorom da nema „odobrenja za to”, iako je raspolagao sa 2.000 kg mlečnog praha.⁷⁷ Sa druge strane, u vremenu opšte nestašice najelementarnijih prehrambenih artikala pojedini koordinacioni odbori su davali sebi za pravo da sami određuju kolike će se količine namirnica stavljati na raspolaganje korisnicima jer se verovalo da ih „neće više dobiti”.⁷⁸

Pravila o deobi hrane počivala su na jasno definisanim principima. Jedno od načela definisalo je način upotrebe Unicefovih prehrambenih artikala.⁷⁹

Upotrebna vrednost Unicefovih prehrambenih artikala zavisila je od pravilne konzumacije određenih vrsta namirnica. Dakle, pravila definisana Sporazumom predviđala su da se deca različitih uzrasta različito hrane. Precizno formulisana odredba u praksi se teško sprovodila. Institucionalizovana raspodela je, od samog početka, predstavljala problematičan koncept distribucije Unicefove pomoći. Namera Fonda da pomogne najugroženijima osujećena je u startu. Iako

⁷⁶ ASCG, 19-207-1782, Izjava na traženje organa Komisije državne kontrole FNRJ u predmetu sastavljanja operativnog i detaljnog plana za raspodelu životnih namirnica, 18. februar 1949.

⁷⁷ ASCG, Antifašistički front žena, 141-33-187, Izveštaj ekipe koja je obišla srez i grad Brčko, jul 1950.

⁷⁸ ASCG, 536-17; Izveštaj sa službenog puta po Kosovu, 11. novembar 1950.

⁷⁹ ASCG, 33-5-8, Nepravilnosti kod razdiobe hrane MDF-a, Dopis Republikanskog koordinacionog odbora MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Hrvatske Službama MDF-a Povjereništva za socijalno staranje Gradskih-kotarskih narodnih odbora, 8. jul 1950.

ih je bilo malo u svim delovima zemlje, socijalne i zdravstvene ustanove su predstavljale pravu retkost u najnerazvijenijim delovima Jugoslavije tj. u Makedoniji, Crnoj Gori i na Kosovu. Nedostatak adekvatnih ustanova rešavao se organizovanjem raspodele preko poslastičarnica, piljarnica⁸⁰ i bakalnica.⁸¹ Deoba pomoći preko nenamenskih objekata pružala je tužnu sliku životnog standarda dece u pojedinim delovima Jugoslavije. Poseta Prištini ostavila je upečatljiv utisak na Branku Savić, pomoćnicu predsednika Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ. U izveštaju sa puta kaže: „nalazim na ulici ispred radnje voća i povrća, kako se deli mleko MDF-a deci. Kiša pada, ulica blatnjava, kad prolaze kola voda sa blatom prska na sve strane, tako da su deca, sudovi i kante sa mlekom izloženi svoj prljavštini sa ulice.”⁸² Dostavljanje artikala do korisnika putem nedovoljno izgrađenog i razvijenog sistema zdravstvenih i socijalnih ustanova najviše je pogodilo najmlađe. Učesnici sednice Saveta za zaštitu matera i dece Ministarstva za narodno zdravlje NR Slovenije predložili su brojne poteškoće u snabdevanju dece stare do tri godine artiklima MDF-a. Nedovoljan broj zdravstvenih ustanova⁸³ naveden je kao ključni uzrok zapostavljenosti dečaka i devojčica ovoga uzrasta.⁸⁴

Nemogućnost narodnih odbora da finansijski podrže sistem izgradnje školskih i mlečnih kuhinja u kojima bi se, kako je Sporazum predviđao, pripremali mlečni obroci za decu uzrasta 2–18 godina „izvan ustanova”, primorala je angažovane na raspodeli artikala MDF-a da ovu uzrasnu kategoriju snabdevaju nepripremljenim mlekom u prahu. Unicefovo mleko predstavljalo je dragocenu namirnicu u periodu kada u zemlji nije postojala industrija za preradu i proizvodnju mleka a dobar deo stočnog fonda je bio uništen u ratu. Oskudica u ishrani pogađala je decu, ali i odrasle. Pravo na pomoć predstavljalo je jedini način za veliki broj porodica da se u minimalnim količinama snabdeju elementarnim prehrambenim artiklima. Običaj da se umesto suvim obrokom deca uzrasta do prve godine života snabdevaju pripremljenim mlekom i samim tim hrane na licu mesta pravdan je saznanjima o zloupotrebama hrane koju umesto dece troše majke.⁸⁵ Spremanje mleka u prahu, koje je jugoslovenskom tržištu do perioda posle Drugog svetskog rata bilo prilično nepoznato, pokazalo se kao veliki izazov za većinu domaćica čija su se kulinarska znanja svodila na poznavanje

⁸⁰ ASCG, 536-17, Izveštaj sa službenog puta po Kosovu, 11. novembar 1950. Slučaj zabeležen u Prizrenu.

⁸¹ ASCG, 536-17, Izveštaj sa puta po NR Srbiji, oktobar 1950. Slučaj zabeležen u Zaječaru.

⁸² ASCG, 33-5-8, Izvod iz izveštaja Branke Savić, pomoćnice predsednika Komiteta za socijalno staranje Vlade FNRJ Službi MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Srbije, 24. novembra 1950.

⁸³ Deca uzrasta do tri godine spadala su u nadležnost zdravstvene službe.

⁸⁴ ASCG, 141-33-186, Zapisnik šire sednice Saveta za zaštitu matera i dece Ministarstva za narodno zdravlje NR Slovenije, 26. septembar 1950.

⁸⁵ ASCG, 141-33-187, Izveštaj ekipe koja je obišla srez i grad Brčko, jul 1950.

pripremanja nekoliko najprostijih jela koja nisu zadovoljavala potrebe ljudskog organizma za najelementarnijim hranljivim materijama. Ubeđenje da hrana služi da utoli glad, neznanje o korisnim svojstvima pravilnog načina pripremanja namirnica, obaveze većine žena koje su živjele na selu da ništa manje od muževa ne borave na njivi i na taj način doprinose boljitku domaćinstva doprinele su da se pripremanju hrane pristupa kao sporednoj obavezi. Velikom broju žena bila su potrebna uputstva za pravilno pripremanje mleka u prahu. Suvi obrok se podizao na osnovu potvrde o pravu deteta na Unicefovom pomoć koju su zajedno sa uputstvom za pripremu mleka u prahu dobijale majke od doktora ili medicinskih sestara u zdravstvenim ustanovama nadležnim za decu do treće godine života. Izveštaj sa puta u Zagreb, Karlovac, Rijeku, Split, Mostar i Sarajevo iz februara meseca 1951. godine ukazuje na rutinu i brzinu kojom su majkama dodeljivane potvrde bez volje da im se skrene pažnja na pravilnu upotrebu namirnice.⁸⁶ Nepravilno spremljeno mleko nije bilo moguće konzumirati. Velike količine deficitarne namirnice propadale su zbog nepoznavanja rutinske tehnike obrade mlečnog praha. Većina kadrova angažovanih na raspodeli robovala je istoj vrsti neznanja kao i roditelji korisnika pomoći. Paušalne ocene o svojstvima pojedinih artikala umanjivale su pozitivne rezultate pomoći. Posmatrači Misije MDF-a upozorili su predstavnike GNO-a u Kragujevcu „da ne treba davati deci odrasloj kapsule, koje su specijalno pravljene za malu decu” jer „one ne koriste ništa odrasloj deci, pošto su za njih vrlo blage”.⁸⁷

Korisnici

Jedno od bazičnih načela Fonda definisalo je pojam korisnika dragocenih artikala. Unicefovom pomoć mogla su da primaju „samo djeca do 18 godina, trudnice i doilje”. Sporazum je nalagao da „nitko drugi – u nikom slučaju – ne može i ne smije da prima pomoć MDF-a te nitko nije ovlašten i ne može dozvoliti bilo kakvu iznimku”.⁸⁸ Nestašica hrane posle rata primorala je vlasti da potrebe građanstva za prehrambenim artiklima zadovoljavaju na razne tj. dozvoljene i nedozvoljene načine. Priliv deficitarne hrane u zemlju putem humanitarne pomoći bio je jedan od načina da se zadovolje određene kategorije stanovništva, odnosno one kojima je pomoć bila namenjena, a po potrebi i ostale. Unicefovi artikli su zloupotrebljavani na najrazličitije načine. Protivno propisima, hrana je izdavana licima starijim od osamnaest godina. Analiza izveštaja o

⁸⁶ ASCG, 536-25, Izveštaj sa puta Zagreb–Karlovac–Rijeka–Split–Mostar–Sarajevo, februar 1951.

⁸⁷ ASCG, 536-17, Izveštaj sa službenog putovanja po NR Srbiji u vezi stanja i utroška hrane MDF-a, februar 1950.

⁸⁸ ASCG, 33-5-8, Nepravilnosti kod razdiobe hrane MDF-a, Dopis Republikanskog koordinacionog odbora MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Hrvatske Službama MDF-a Povjereništava za socijalno staranje Gradskih-kotarskih narodnih odbora, 8. jul 1950.

kontroli organizacije i raspodele pomoći Fonda iz maja meseca 1949. godine ukazuje na rasprostranjenost nedozvoljenih radnji. Iako propisani, kriterijumi u praksi nisu postojali. Zabeleženi su slučajevi deobe prehrambenih artikala slušaocima političkih kurseva u Kosovskoj Mitrovici, građevinskim radnicima preduzeća „Trudbenik” i „Bora Milutinović”, frontovskim i radnim brigadama u Vranju i Arandjelovcu, službeničkoj menzi u Osečini, pacijentima svih uzrasta Gradske bolnice u Zaječaru.⁸⁹ Brojne nepravilnosti primećene su u SNO-u Zenica gde je na inicijativu poverenika za socijalno staranje izdato „personalnom referentu sreskog narodnog odbora Saračeviću Avdi 23 kg kondenzovanog mleka, dvadesetorici učitelja 147 kg masti i drugo”.⁹⁰ Centralni koordinacioni odbor skrenuo je pažnju na slučaj deobe hrane u jednom od staračkih domova u Hrvatskoj.⁹¹ Šef Misije u Jugoslaviji, dr Tibor Adler je skrenuo pažnju na postupak gostiju iz Beograda u sindikalnom letovalištu u blizini Bohinjskog jezera koji su avgusta 1949. godine doputovali sa dva sanduka Unicefovog mleka.⁹²

Kršenje propisanih pravila prerastalo je u neskriveno zaobilaženje svih postojećih normi i otvorenu malverzaciju koja je oduzimala svrhu i smisao Unicefove pomoći. Hotel „Radovče” u Titogradu nudio je gostima, među kojima su se januara meseca 1951. godine nalazili i članovi ekipe zadužene za proveru rada službe MDF-a na terenu u Crnoj Gori, šolju Unicefovog mleka po ceni od „svega 15 dinara”. Kontrola je ustanovila da je hotel raspolagao količinom mleka dovoljnom za snabdevanje hiljadu korisnika u roku od mesec dana.⁹³ Hotel „Majejica” u Brčkom nudio je za doručak Unicefov sir koji se mogao kupiti po ceni od 336 dinara za kilogram.⁹⁴ Ugostiteljsko preduzeće „Jahorina” iz Sarajeva snabdevalo je lokalne poslastičarnice mlekom i margarinom Unicefovog porekla.⁹⁵ Oskudno snabdevene trgovine posle rata nisu zadovoljavale potrebe mušterija. Deficitarna roba stizala je na rafove polupraznih prodavnica na različite načine. Paketi rođaka iz Amerike predstavljali su dobar izvor zarade u krajevima poznatim po iseljeništvu. Zaostala Unrina pomoć obogaćivala je prodajni asortiman brojnih radnji. Unicefovi artikli nisu predstavljali ništa manje interesantnu robu u godinama kada se redovnim putem nije moglo

⁸⁹ ASCG, 19-207-1782, Analiza izveštaja o kontroli organizacije i raspodele pomoći MDF-a, 12. maj 1949.

⁹⁰ *Isto.*

⁹¹ ASCG, 536, Zapisnik sa sastanka Koordinacionog odbora pri Predsedništvu Vlade FNRJ.

⁹² ASCG, 536-7, Dopis Kancelarije Misije u Jugoslaviji Komitetu za socijalno staranje Vlade FNRJ, 30. avgust 1949.

⁹³ ASCG, 536-25, Izveštaj sa službenog putovanja po NR Bosni i Hercegovini, NR Crnoj Gori i NR Srbiji, 26. januar 1951.

⁹⁴ ASCG, 536-25, Izveštaj sa puta po NR Srbiji (Kosmet), NR Bosni i Hercegovini, NR Hrvatskoj sa šefom Misije gospođom Glassye, jun 1951.

⁹⁵ ASCG, 536-17, Izveštaj sa službenog putovanja po NR Bosni i Hercegovini sa posmatračem Misije MDF-a g. Malakovom, april 1950.

doći do elementarnih potrepština. Informacije o prodaji MDF-ovih namirnica u trgovinama po Dalmaciji stizale su i do šefa Misije u Jugoslaviji.⁹⁶ Pravilo o besplatnoj deobi nije narušavano samo iznošenjem pomoći u hrani na tržište putem ugostiteljskih objekata, trgovina već i unutar ustanova koje su bile predviđene za distribuciju artikala. Upravnik i ekonom Dečijeg letovališta u Orašcu su zatvarani, između ostalog, i zbog prodaje Unicefove hrane.⁹⁷ Uprava Druge narodne osnovne škole u Mostaru je naplaćivala od svakog korisnika po dva dinara da bi platila kuvaricu.⁹⁸

Svaka preporuka Fonda da se hrana mora distribuirati po tačno definisanim pravilima postala je besmislena kada su zabeleženi slučajevi hranjena domaćih životinja Unicefovom mlekom. Savet Treće talijanske osmoljetke u Rijeci je juna meseca 1951. godine poveo istragu protiv nastavnice optužene za zloupotrebu namirnica MDF-a. Optuženoj se stavljalo na teret da je sakupljala i odnosila kući ostatke mleka nataloženog na dnu dečijih šolja i kazana u kojima se kuvalo isključivo radi ishrane svinja.⁹⁹

Složena procedura distribucije Unicefove pomoći u FNRJ predstavljala je (ne)savladivu prepreku za novi jugoslovenski poredak, koji se u periodu po okončanju Drugog svetskog rata definisao između Istoka i Zapada. Kao zemlja pod izrazitim uticajem SSSR-a, Jugoslavija je sve do razlaza sa „velikim sovjetskim vođom”, uz povremene manifestacije nelagode zbog saradnje sa organizacijom koja se finansira američkim novcem, pravdala svoj status zemlje korisnice Fonda činjenicom da „Jugoslaviji pripada pomoć po zaslugama i doprinosu u borbi zajedno sa saveznicima”.¹⁰⁰ Sukob sa SSSR-om i zemljama Istočnog bloka naterao je jugoslovensko rukovodstvo da se najpre postepeno a zatim sve radikalnije, okreće zemljama zapadne demokratije koje su zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama predstavljale glavne finansijere Međunarodnog dečijeg fonda. „Otpadanje” narodnih demokratija od Fonda dodatno je motivisalo zapadne vlade da putem pomoći koja je bila namenjena deci „održavaju Tita na površini”. Distribucija pomoći i rad na terenu suočio je čelnike Fonda sa surovom životnom stvarnošću siromašne i ratnim dejstvima dodatno razorene

⁹⁶ ASCG, 33-5-8, Dubrovnik – prodaja robe UNICEF-a u trgovini, Dopis Republikanskog koordinacionog odbora MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Hrvatske Komitetu za socijalno staranje Vlade FNRJ, 24. avgust 1950.

⁹⁷ ASCG, 19-207-1782, Dopis Glavnog odbora Crvenog krsta NR Srbije Kontrolnoj komisiji FNRJ, 4. mart 1949.

⁹⁸ ASCG, 19-207-1782, Izveštaj.

⁹⁹ ASCG, 536-29, Nepravilnosti pri raspodeli hrane MDF-a, Dopis Republikanskog koordinacionog odbora MDF-a Ministarstva socijalnog staranja NR Hrvatske Službi MDF-a Saveta za narodno zdravlje i socijalnu politiku Vlade FNRJ, 25. jun 1951.

¹⁰⁰ ASCG, 50-45-100, Zabeleška Odeljenja za međunarodne organizacije Ministarstva inostranih poslova Vlade FNRJ o razgovoru Generalnog sekretara Predsedništva Vlade FNRJ generala Đurića i dr Eliott iz Međunarodnog fonda za hitnu pomoć deci, 18. maj 1947.

države koja je uz pomoć starih potencijala pokušavala da izgradi nov sistem. Pokušaj da se dragocena pomoć dostavi putem nasleđene, nedovoljno izgrađene i ratnim dejstvima razorene saobraćajne infrastrukture, uz pomoć delimično konstituisanih, korumpiranih, nedovoljno kompetetnih koordinacionih tela i zakržljale mreže socijalnih, zdravstvenih i prosvetnih ustanova nesumnjivo je umanjivao upotrebnu vrednost deficitarnih artikala. Analiza otežanog prometa pomoći do krajnjih korisnika, tj. do bolestima i glađu najugroženije kategorije stanovništva ukazuje na nemogućnost novih jugoslovenskih vlasti da se u prvim godinama po okončanju Drugog svetskog rata, periodu ubrzane obnove i izgradnje socijalističke domovine, uhvate u koštac sa jednim od najalarmantnijih društvenih problema sa nezavidnim položajem najmlađih članova zajednice kao najevidentnijim pokazateljem niskog životnog standarda građana.

Summary

UNICEF Aid Distribution in the FPRY (1947–1954)

This analyses of the UNICEF goods distribution realized from Trieste Port, where the very first shipments to FPRY recipients started to arrive in November 1947, to boys and girls in Yugoslavia in the course of the very first post-War years, prefigures the new socialistic administration's incapacity to substantially influence the position betterment process aimed at children as a social group whose status inside the community was one of the most explicit society advancement indicators – by using the inherited, insufficiently made-up traffic structure devastated in the wartime and with the help of both partly established, corrupted, non-competent coordination agencies and rudimentary social, sanitary and educational institutions network. This effort of presenting the UNICEF actions in Yugoslavia by indicating transport and storage problems, problems of aid coordination and distribution as well as problems in domain of communication with both potential recipients and the inland Mission members, makes an unusual prospective to look „the inside” from, was made in order to get features of severe Yugoslav reality of the first ten post-World War II years perceived.